

23. juli 2005

Indlæg ved Nordisk Folkerigsdag i København.

(Kan også ses som tirsdagskronik på NyAgendas hjemmeside: www.nyagenda.dk)

LIBERALISTISKE MARKEDSPRINCIPPER HØRER IKKE HJEMME I EN GRUNDLOV

Liberaliseringen af energisektoren er et eksempel på en fejludvikling, som bør omgøres.

Af Niels I. Meyer, professor og medlem af NyAgendas styrelse.

Forslaget til en EU-forfatning kan i min vurdering vanskeligt opfattes som andet end et stort skridt i retning af en EU-stat. Samtidig bryder forfatningsforslaget med de normale regler for en forfatning ved at cementere en liberalistisk samfundspolitik i selve teksten.

Det tidligere socialdemokratiske medlem af EU-parlamentet, Torben Lund, har karakteriseret substansen i forfatningsteksten som svarende til en forbundsstat minus 5 %. Denne klare beskrivelse af forfatningsforslaget fik han ikke megen ros for af sine partifæller, som hævder, at selv med en vedtagelse af forfatningen, vil EU være langt fra at være en rigtig stat. Som forsker vil jeg erkende, at det kan være svært at måle, om forfatningsforslaget mangler 5, 10 eller 20 % i at definere en rigtig stat. Men normalt kobler man kun begrebet ”forfatning” sammen med en stat, og forslaget har tilstrækkeligt med statslignende elementer til, at vælgerne kan konkludere, om de vil sige ja eller nej til den udvikling, der fastlægges med EU-forfatningen.

En forfatnings hovedopgave er traditionelt at fastlægge begrænsningerne i statens og politikernes mulige indgreb over for borgerne. Populært kan man sige, at forfatningen skal beskytte borgerne mod politikerne. Det er et punkt, som både tilhængere og modstandere af en EU-stat burde kunne være enige om. Alene ud fra dette kriterium må man konstatere, at det foreliggende forfatningsforslag dumper, da det snarere beskytter politikerne mod borgerne gennem de mange lukkede og udemokratiske beslutningsprocesser. Men da dette punkt nok forekommer en del mennesker ret abstrakt og teoretisk, kan der være grund til at fremdrage andre fundamentale problemer i forfatningsforslaget.

Demokrati og folkestyre kræver et åbent rum for borgernes prioritering af samfundets udvikling.

Et af de mest grundlæggende politiske spørgsmål er balancen mellem økonomisk samfundsregulering over for en liberalistisk domineret markedsudvikling af samfundet. Denne balance har været og vil forsat være et centralt politisk stridsemne, hvor prioriteringen af fx miljøhensyn og sociale hensyn vil spille en central rolle. Hvis man én gang for alle forsøger at fastlåse den ene form for samfundsudvikling gennem en grundlov (forfatning), har man på afgørende måde amputeret det frie folkestyre. Og det er netop, hvad der er ved at ske gennem forfatningsforslagets klare

prioritering af de liberalistiske principper og de kommercielle særinteresser, specielt i forfatningens del III.

Generelt kan man sige, at en liberalistisk markedsstyring af samfundsudviklingen typisk vil være mere kortsigtet og tilgodesee mere snævre gruppeinteresser end en politisk udvikling baseret på centrum-venstre synspunkter og solidaritet med svage grupper. Til gengæld vil tilhængerne af den liberalistiske udvikling hævde, at denne er mere økonomisk effektiv og bedre egnet til at skabe økonomisk vækst. Det er denne politiske strid baseret på argumenter og forskellige værdier, som i et folkestyre frit bør kunne udfolde sig på et oplyst grundlag. Også ud fra dette kriterium må man konstatere, at forfatningsforslaget dumper på grund af dets ensidige favorisering af de liberalistiske synspunkter. Men igen vil mange nok opfatte også dette argument som temmelig abstrakt og teoretisk. Derfor vil jeg som afslutning på denne tirsdagskronik vende tilbage til de konkrete erfaringer fra energiområdet, som jeg har berørt tidligere i en artikel på NyAgendas hjemmeside ("Liberalisering af elforsyningen kan blive et kostbart eksperiment").

Dansk energipolitik i de sidste 15 år har dokumenteret forskellen mellem samfundsstyring og markedsstyring.

Med fremkomsten af to officielle danske energiplaner i 1990 og 1996 (ref. 1 og 2) blev der introduceret en dansk energipolitik, hvis hovedformål var at fremme en bæredygtig udvikling. Disse planer opstillede mål for indførelsen af vedvarende energi herunder for vindkraft, som blev støttet med fordelagtige afregningsregler betalt af alle el-forbrugere i Danmark. En tilsvarende ordning har været anvendt i Tyskland. Dette var altså en klar samfundsstyret udvikling, hvor man satte markedet delvis ud af kraft for at opnå en bestemt udvikling.

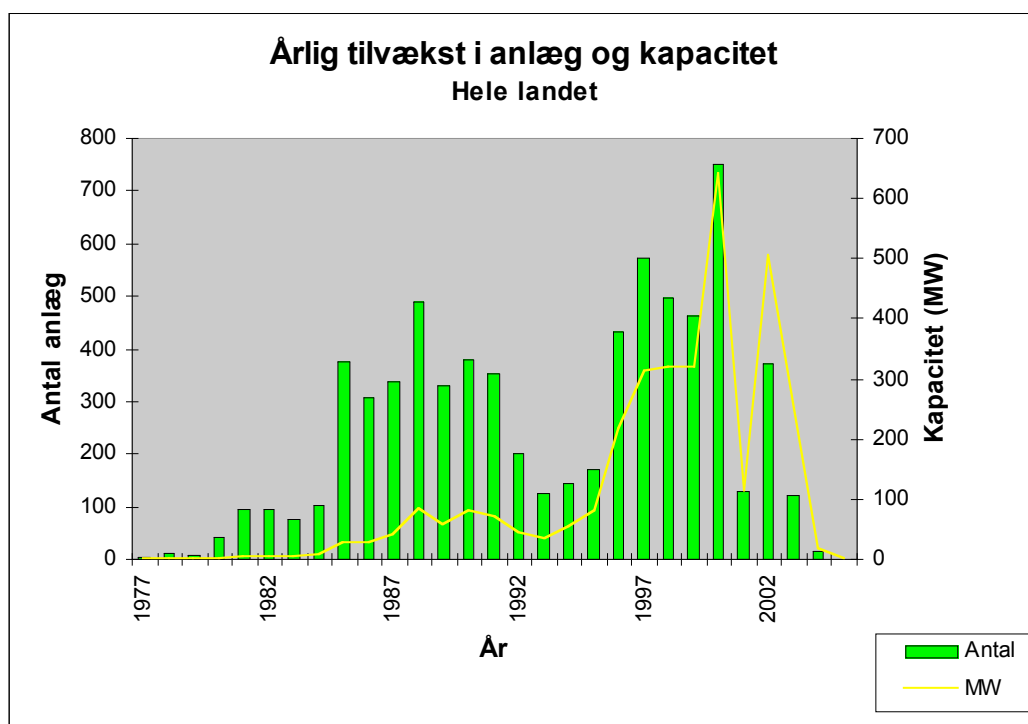
Resultatet var meget positivt, idet Danmark blev førende på vindkraftområdet, både hvad angår dækningen med vindkraft og med hensyn til skabelsen af en ny eksportindustri. Siden årtusindeskiftet har vi eksporteret vindmøller for ca. 20 milliarder kroner om året, og allerede i 2003 var der installeret en vindmøllekapacitet i Danmark, som var dobbelt så stor som målet for 2005 i de to energiplaner. Dette kan tilskrives den dynamik, som var skabt gennem kortslutningen af markedsmekanismerne og en systematisk offentlig støtte til den hjemlige udbygning med vindkraft.

Desværre er denne gunstige udvikling blevet overhalet af en misforstået dansk opfølgning på et EU-direktiv fra 1996 vedrørende liberaliseringen af energimarkedet. Den danske regering troede ikke, at EU-kommissionen på længere sigt ville godkende den favorable støtteordning for vedvarende energi i Danmark og Tyskland, som kunne opfattes som ulovlig statsstøtte. Efterfølgende har EF-domstolen imidlertid i marts 2001 med udgangspunkt i den tyske ordning fastslået, at denne ordning ikke er i modstrid med EU's regler for statsstøtte eller med reglerne for EU's indre marked. Den danske beslutning blev derfor truffet på et forkert grundlag.

På basis af den misforståede fortolkning af EU-direktivet gennemførte Folketingets flertal i 1999 en energireform, som forkastede den tidligere favorable støtteordning for vedvarende energi og erstattede den med en ny ordning med handel med grønne certifikater, som hævdedes at være mere markedsorienteret, hvad den faktisk ikke var. Analyser af professor Frede Hvelplund fra Aalborg Universitet har således

dokumenteret, at hverken den tidligere model eller den nye model er fuldt i overensstemmelse med de grundlæggende markedsprincipper (ref. 3). Det er således et politisk- ideologisk valg, hvis man går ind for modellen med handel af grønne certifikater. Denne model er i øvrigt aldrig blevet ført ud i livet i Danmark på grund af økonomiske og handelsmæssige problemer. I stedet er man endt med et uoverskueligt mismask af lappeløsninger, som har skadet udbygningen med vindkraft i Danmark alvorligt. I resten af Europa har et klart flertal af lande valgt at indføre den tyske (og tidligere danske) model (ref. 4).

I november 2001 fik Danmark så en VK-regering, som skabte yderligere usikkerhed om vindkraftens fremtid i Danmark gennem en fundamentalistisk liberalistisk politik på energiområdet (ref. 5 og 6). Dette illustreres på skræmmende måde i figur 1, som viser de kraftigt svingende udbygningstakter af dansk vindkraft siden 2001. Det positive opsving i 2002 skyldes en slags kunstigt åndedræt fra en tidligere vedtaget ordning, hvor man kunne udskifte små, gamle vindmøller med større typer og fastholde en gunstig afregning for disse større møller. Se figur 1

Figur 1. Den årlige udbygningstakt for dansk vindkraft. Kurven angiver kapaciteten i MW, og søjlerne angiver antallet af vindmøller. (Baseret på oplysninger fra Energistyrelsen).

I marts 2004 var den dårlige udvikling af den hjemlige vindkraftudbygning efterhånden gået op for et flertal i Folketinget, og det lykkedes at komme frem til et bredt forlig om etablering af to store havmølleparker inden 2008 og om at iværksætte en ny erstatningsordning for relativt små vindmøller (mindre end 450 kW) fra januar 2005. Dette kan siges at være et skridt i den rigtige retning mod en øget samfundsstyring af udviklingen, men skridtet er desværre ret beskedent.

Konklusion

EU-traktaterne og senest forslaget til EU-forfatning tilstræber at cementere en udvikling, som er domineret af liberalistiske principper. I forfatningens paragraf III-256 står der således, at Unionens politik på energiområdet sigter mod: ”a) at sikre energimarkedets funktion”. Først derefter tales der om forsyningssikkerhed og vedvarende energi. Det er særligt skræmmende i relation til forfatningsforslaget, da der næppe er nogen vej tilbage fra den liberalistiske markedsvej, hvis forslaget vedtages i sin nuværende form. Det er en blandt mange grunde til at stemme nej til forslaget.

Udviklingen af dansk vindkraft har på markant måde illustreret betydningen af en betydelig samfundsstyring på vigtige udviklingsområder. Denne danske udvikling ville aldrig være blevet til noget på en ren liberalistisk markedsbasis.

Referencer:

- (1) Energiministeriet: ”Energi 2000 – Handlingsplan for en bæredygtig udvikling”, april 1990.
- (2) Miljø- og Energiministeriet: ”Energi 21 – Regeringens energihandlingsplan 1996”, april 1996.
- (3) Frede Hvelplund: “Political prices of political quantities”, *New Energy* 5, 2001, pp. 18-23.
- (4) M. Bechberger and D. Reiche: “Europe banks on fixed tariffs”, *new energy*, No. 2, 2005, pp. 14-17.
- (5) Niels I. Meyer: ”Experiences From Liberalisation of European Energy Markets”, *Proceedings of World Wind Energy Conference*, Beijing, China, November 2004.
- (6) Niels I. Meyer: “National Energy Policy and Wind Power Implementation”, *Proceedings of International Sustainable Development Conference*, Helsinki, Finland, June 2005.